

Hyvät peruslakivaliokunnan toimijat

Johdanto

Nimeni on *Mauri Eira*, syntynyt Kittilässä, isäni suku on metsä ja inarinsaamelaisia ja äitini on porosaamelais sukua, lähtöisin Karesuvannosta ja Ruotsin, Jukkasjärveltä. Kiinnostus saamelaishistoriaan heräsi jo 9-10 vuotiaana 1960 luvun alussa, jossa aina esiintyi minun perinne – saamelaisuus. Olen lukenut tieteellisiä tutkimuksia vapaa aikana, saamelaishistoriaa, valtiotiedettä ja historiaa, sekä seurannut poliittisia muutoksia noin 55 vuotta. En ole saamelaishistoriantutkija universiteetti-taustalla, ja minulla on akatemian 3,5 vuoden musiikinmaisterin tutkimus ja sen lisäksi 4 vuoden kapellimestarin tutkimus. Koska olen puolet metsäsaamelainen, niin olen kiintynyt heidän oikeuksia, kulttuuria ja kieltä koskeviin seikkoihin.

Metsä ja pyyntisaamelais oikeudet – niiden puuttuminen?

Metsä ja Pyyntisaamelaiset Suomessa julistetaan joko hävinneiksi, kielensä menettäneiksi On jopa julistuksia, että he eivät edes olisivat saamelaisia tai että heitä ei edes ole olemassakaan.

Saman suunnan näyttää myös Suomen sovintokomissio osittaneen, koska kaikkia saamelaisia ei ole kutsuttu kuulemiseen eikä neuvotteluun. Kesällä 2021, *esitetyn Suomen oikeusministeriön uuden Saamelaiskäräjälain uudistuksen henki näyttää myös olleen, sulkea pois Metsä- ja Pyyntisaamelaiset ulos heidän ikimuistoisesta, alkuperäisestä yhteisöstä sekä viedä heidän saamelaisidentiteetin.*

Valtioneuvoston "" selvitys metsä ja pyyntisaamelaisista

Vuonna 2019 teki Suomen valtioneuvoston toimikunta selvityksen *metsä ja pyyntisaamelaisista* (ISBN PDF 978-952-287-763-5) joka kuvasi heidän, Statuksettomien saamelaisten kulttuurin, kielen ja elannon asemaa. Selvitys ei ottanut suoraa kantaa asian elvytykseen, mutta antoi kevyitä viitteitä sille, mitä voitaisiin tehdä, sekä sai osittain alulle sen, että näiden saamelaisryhmien välille syntyi yhteydet, johon myös Inarin saamelaiset ovat liittyneet. Yhteyksien puuttuminen on paljolti historiallisten, eri vaiheiden ja aikojen aiheuttamaa "hiljaisuuden kulttuuria".

SaKä lakiuudistus 2021 – Saamen kansan metsäsaamelaiset ja heidän perusoikeudet.

YK ja Suomi ovat antaneet Saamelaiskäräjille, *SaKälle äänen ja vallan yksinään hallita ohittelevaa, epätasaveroista ja syrjivää lakiuudistuksen luomisprosessia*, joka on antanut heille vapaan foorumin tuoda asiansa esille, tulkita historialliset tiedot, vääristää tai "kertoa omat totuudet", jotka sitten ovat olleet perusteina lakimuutosesityksen eri päätöksille tai sen osille? *Eroavia näkemyksiä ei ole otettu huomioon lakimuutosesitystä laatiessa*, vaikka niitä on esitetty korkealta tasolta! (Juha Joona 2019) Suomessa elävien metsä ja pyyntisaamelaisten tausta kuitenkin on niin selvästi dokumentoitu, että sitä on vaikea, tai mahdottomuus kieltää. Suomen oikeusministeriö on vastuussa lakimuutos-esityksestä.

Metsä ja pyyntisaamelaisuus elää

Aikaisemmin historiassa ovat Suomen Lapinkylät, taikka niin sanotut "Siidat" eläneet, perinteisen tavan mukaan, vuotuiskierron mukaan, luonnon antimilla, metsästäen ja kalastaen sekä pitäen muutaman poron, houkutus, kanto ja vetoeläimenä. *Nämä saamelaiset ovat juuri niitä alkuperäisiä saamelaisia, jotka ovat alueellaan eläneet ikimuistoisesti ja täten kuuluvat Suomen sekä Ruotsin alkuperäiskansaan. Se, mikä heiltä on yritetty kadottaa ja hävittää, on tehty uskonnon, kirkon, lakien, voutien, rajojen vedon sekä valtioiden muodostelun vallan voimalla, joka kuitenkin ei täysin ole onnistunut. Heitä kutsutaan tänään "Statuksettomat saamelaiset" nimellä!*

Onko Suomi aikonut lain voimalla poistaa ”Statuksettomat saamelaiset” etnisenä, kieli- ja kulttuuriryhmänä?

- Minkälainen on Suomen valtion oikeusnäkemys metsä, pyynti ja Inarinsaamelaisille?
- Mihin yhdenvertaisuus ja katoaa saamelaisasioiden käsittelyssä?
- Kuinka vaikuttaa median asenne Suomessa demokratian säilymiseen ja kehitykseen?
- Kuinka hyvät ja syvät perustiedot metsä ja pyyntisaamelaisista on Suomen poliitikoilla?
- Ovatko metsä ja pyynti saamelaiset täysin lainsuojattomia?
- Onko syrjintä sallittua Suomen peruslain mukaan?
- Seuraako Suomi kansainvälisiä velvoitteita ihmisoikeuskysymyksissä?

Saamelaishistoria – Ensimmäinen kirjoitettu historiankuvaus saamelaisista

Ikimuistoisista saamelaisjuurista, vanhimpia tietoja on noin 10 - 12000 vuotta, aikaisimmista esi-isistä, jotka elivät kalastuksella ja metsästyksellä, sekä metsästäivät tuhansia vuosia poroa taikka villiporoa eli peuraa! (lähde: arkeologiset ja vuorimaalaus löydöt) Saamelaisten oman kirjoitustaidon puuttuessa, on kuitenkin olemassa hyvin aikaisia kuvauksia heistä.

Vuodelta 98 j.kr. tehty ensimmäinen merkintä saamelaisista on roomalaistutkijan Tacituksen kirjaus ja sen jälkeen vuonna 170, (Ptolemaios) vuonna 500 (*Prokophios, Jordanes*) ja vuosina 800-900j.kr. (Paulus Diaconus, ”kung Ottar”) havaintona. *Vuosiluvut ovat kaikki j.kr.* Kuningas ”Ottar” näyttää omistaneen poroja, mutta koskaan sinä aikana ei ole puhuttu poronhoidosta, ja mikään tutkimus ei tuo esille, että porot olisivat olleet kesyjä. Kysymyksessä on Englannin kuningaskunnan, Ottar-ruhtinaan porot, (peurat) joita saamelaiset joko vahtasivat tai lahtasivat, jolloin heiltä myös alettiin perimään veroa kauppatoimien yhteydessä. (Lundmark 2008)

1000 vuotta saamenkansan kuvailua

Valitettavasti on saamelaishistoria aina kuvattu koloniaalisvallan ja kirkon näkökulmasta, useinmiten hyvin stereotyyppisellä tavalla. Vielä 1000 luvulla kutsui Adam av Bremen metsä ja pyyntisaamelaisia ”barbaareiksi” ja kielsi muita ihmisiä ottamasta yhteyttä heihin, erottaen heidät pääväestöstä. Lähde: Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum

”Lapp-nimitys” on seurannut heitä pejoratiivi nimityksenä. Saamelaiset (*lappalaiset*) asuivat ”siida” tai ns. ”lapinkylässä” tai ”lappsattelund”, luontaistalouden ja vuotuiskierron mukaan.

Verotettiin siidasta ja pääelantona oli keräily, kalastus, metsästys tai peuran pyynti. He ovat *ylemmistön (kirkon ja voutien sekä aatelit) taholta nähty ala-arvoisena kansana, ei luotettavana sekä likaisina, saamattomina.* (Lundmark 2008 Marklund 2015 Ruong 1969)

Koulutus ei antanut heille täysarvoista opetusta, vaan mitätöi sekä *tuomitsi heidät katoavaksi kansaksi*, joita ei kannattanut kouluttaa ja heidät julistettiin 1800 luvulla ”tyhmiksi”. (*Samer.se*)

Saamelaiset tuomittiin kallojen mittauksella vähä älyisiksi, kansallisuus ja rotubiologian aikana johon myös Ruotsin kirkko osallistui. (<https://samer.se/3684>)

”Lapinveromaat” **poistettiin käytäntönä vuonna 1928** Ruotsissa metsä ja pyyntisaamelaisilta ja heidän saamelaisuus pyyhittiin pois kirkonkirjoista sekä veroluetteloista. (Lundmark 2008)

Suomessa, autonomian aikana saame- tai lappalaisilta poistettiin oma identiteetti ja merkittiin suomalaisiksi. (Niko Ryttilahti 2022)

”Siidan” tai kaikkien ”lapinveromaiden” asukkaat ei kuitenkaan koskaan ole nähneet itseään **kuolleiksi tai hävinneiksi**, eivät ole antaneet pois maita ja vesiään, eivät myöskään vetäneet rajoja, eikä muuttaneet identiteettiään, kieltään ja kulttuuriaan, mutta ovat sopeutuneet ”vaietettuna”

valtioiden ja kirkon toiminnan, sekä raja ja lakimuutosten mukaan, säilyttääkseen rauhan ja sopusoinnun. Verotus aloitti kuitenkin ikimuistoisten oikeuksien, luontaistalous elämän tuhoamisen mikä sitten on jatkunut monin tavoin, hyvin pitkän ajan.

Verotus alkoi – Katolilais kirkko nousi ylemmistöksi

Aluksi verottajina oli ”Birkarlarna” taikka Pirkkalamiehet, joista tiede enin miten viittaa katolilaisen kirkon toimintaan, kristinuskon levittämisen ohella. 1200 luvulta alkaen se kohdistui täysin vain metsä ja pyyntisaamelaisiin, koska nomadisaamelaisia ei vielä ollut. Verotus lisääntyi Ruotsin ja Tanskan valtioiden verotuksen alkaessa ja johon katolilainen kirkko lisäsi verotuspainetta saamelaisia kohtaan, saadakseen enemmän rikkautta ja valtaa sekä hävittää pois luonnon- taikka pakanauskonnon. Valta perustui Viikinkiaikaan, jonka tiedetään olleen sotaista, jolloin *vallanhaluisen ottivat sen mitä he halusivat tai tarvitsivat*, Katolilaiskirkko yhtyi verotus järjestelmään, millä valtaa luotiin. 1300 – 1400 lukujen aika on historiassa kuvattu juuri vallanmuodosteluajaksi.

Verotus muutos – jakoi saamelaiset!

1500 luvulla metsästettiin villiporoa, eli peuraa niin paljon, että ne suurin osin katosivat, jolloin Gustav Vaasan poika Johan III sekä pojanpoika Karl IX kiinnostuivat kesyporoista, koska myös jatkossa armeija tarvitsi helposti mukana kuljetettavaa ruokaa, jossa oli paljon energiaa ja joka ei pilaantunut, sekä lämpimiä poronahka vaatteita ja kenkiä. He aloittivat oman ”porotarhan” joka kuitenkin epäonnistui, jolloin he siirsivät nuoria saamelaismiehiä hoitajiksi, jolloin se onnistui. Kuninkaiden kiinnostus riitti noin 20 – 30 vuotta, mutta kun Karl IX kuoli 1611, niin kiinnostus poroihin katosi ja seuraavat kuninkaatt siirtyivät taloudellisesti kiinnostavamman, vuorilouhos- tai eri mineraalien hyödyntämiseen, sekä siirsivät sodat omien rajojensa ulkopuolelle. *Mineraaleista tunnetuin oli Nasa-tunturin hopea löydös 1630 luvulla)*

Uusi ammatti - suurporonhoito ja jäämeren kauppa

Kuninkaiden aloittama Suurporonhoito ei olisi onnistunut, ellei Ruotsin valtio ei olisi muuttanut verotusjärjestelmää. Aikaisempi turkisten, kuivakalan eli ”kuivahauen” tai muun luonnosta haetun antimen avulla maksettu vero muuttui ”liha ja nahka veroksi!”, mikä antoi Ruotsi/Suomi armeijalle lämpimät kengät ja vaatetuksen, sekä hyvin säilyvän lihan, suolatun kuivalihan. ”Saamelaisrengit” oli kuitenkin oppineet taloudellisen hyödyn suurporonhoidosta ja jatkoivat kuninkaiden tapaan ”uutta ammattiansa”, josta myös kehittyi tärkeä tulo Ruotsin valtiolle. Tätä muutosta tuki myös sen ajan jäämeren kauppa, joka perustui entisen Hansa-liiton toimintaan aina 1600 puoliväliin asti. Poron lihalle ja nahkalle oli kasvanut suuri kysyntä ja vienti oli noussut, mikä oli toinen ratkaiseva vaikutus verotusmuutoksen onnistumiselle. Tämä verotusmuutos aloitti niin sanotun jutamisen ja loi ”nomadismin”, sekä jakoi saamenkansan kahtia! (Prof. Bertil Marklund 2015/Dr. Lennart Lundmark 2008)

Lapinveromaiden tuho ja uutisrakentajien sekä kirkon sorto

Kun verojärjestys oli muuttunut, niin vero nousi eikä turkis ja kala enää riittäneet maiden ”lapinveron” maksuun, jolloin metsä ja pyyntisaamelaiset alkoivat köyhtymään. 1673 ja 1695 vuoden ”lapinplakaatit”, heikensivät yhä heidän elantoa, päästäen ”Lapinveromaille” asumaan uutisrakentajia! Ei kulunutkaan kauan, ennen kuin useat metsä ja pyyntisaamelaiset joutuivat luopumaan omasta ”veromaastansa”. Samanaikaisesti vaikutti myös kirkon painostus, kristinuskon voimalla, joka mursi metsä ja pyynti saamelaiset henkisesti, psykologisesti ja sosiaalisesti. ”Veromaansa” menettäneinä joutui suuri määrä metsä ja pyyntisaamelaisia kerjäämään, palvelemaan kirkkoa nälkäpalkalla, joutuen rengeiksi, piiioiksi, menettäen perityn maansa sekä ihmisarvonsa. *Heidän kieli kiellettiin raipan ja jalkapuun uhalla kirkon ja viranomaisten painostamana* ja heidän vanha luonnon uskonto ja kulttuuri kiellettiin ja hävitettiin kirkon uhan alla ja heidät leimattiin kerjäläisiksi, pilkattiin, rangaistiin syyttä, sekä käytettiin hyväksi, mikä sai heidät ”vaikenemaan” ja hiljentymään” Tästä syntynyt tapa on seurannut ihan nykyaikaan asti ja vaikuttanut kielen vahvaan heikentymiseen.

Vääryyksien merkit eivät ole kadonneet

Vielä vuonna 2022 löytyy eri maista, esimerkiksi saamelaisten noitarumpuja, jotka kiellettiin, rikottiin tai myytiin ulkomaille kirkon ja voutien tekemänä. 1700 luku oli se vuosisata, jolloin metsä ja pyyntisaamelainen alkuperäiskansa ”syötiin pystöön” verotuksen, uutisrakentajien, kirkon ja valtion syrjimisellä voimalla. Heidän asema myös lain edessä heikennettiin paljolti ”lakien ulkopuolelle”, tutkimusten mukaan. *Dr. Karin Granqvist 2004, Jouni Kittin Saksasta tehdyt löydöt 2022.*

Kasvitieteilijä Carl von Linné, joka kävi vuonna 1732 Skellefteån kaupungissa kertoo: *”Tultuani kaupungin portille hämmästyin, koska portin vieressä roikkui ratas, johon oli naulattu kiinni paloitetun ihmisen ruumiin osat. Kysyessäni myöhemmin miksi niin oli tehty, niin sain vastauksen että, mies oli lapp, jonka sanottiin raiskanneen naisen, minkä hän kuitenkin kielsi tehneensä – mutta hänet tuomittiin siitä huolimatta ja ilman todistajia”. (Laplandsresa Lapinmatka 1732 C.v Linné)*

Muuttuva oikeusjärjestelmä ja käytäntö

1800 luku aloitti metsä ja pyyntisaamelaisten alamaistamisen siten, että maakunnat ottivat aikaisemman oikeusjärjestelmän, käräjäoikeuden itselleen, käräjäoikeus ja hovi- sekä korkein oikeus sovitti oikeuskäytäntöä, jolloin oikeussuoja saamelaisille vakavasti heikkeni, Ruotsin valtio otti kovan otteen oikeuksien valvomiseen sekä tuhosi metsä ja pyyntisaamelaisten, 1500 luvulta periytyvän oikeuskäytännön, johon myös uutisrakentajat olivat kiintyneet. Oikeudenkäynneiltä kuitenkin pelastui monet nomadisaamelaiset, koska heitä oli vaikeampi saada kiinni ja he valittivat usein. *(Karin Granqvist 2004 Samerna, staten och rätten i Torne lappmark – Israel Ruong 1969 – Marklund 2015)*

Metsä ja pyyntisaamelaiset ryöstetään

Sitä seurasi maiden haltuun otto, erottamalla kaikki *”ikimuistoiset maat”*, jotka eivät olleet yksityisomistuksessa, valtion/kruunun omistukseen. Metsä ja Pyyntisaamelaisten maista maksettu vero ei estänyt niiden menetystä, vaan valtio katsoi omistavansa maat rajojensa sisällä ja voivan jakaa niitä. Tästä oli koloniaalinen *”ryöstö”*, läpivietynä satoja vuosia maksetuista veromaista, joita *valtio aikaisemmin oli verrannut täysin samanarvoiseksi eteläruotsin maanviljelijöiden omistamien viljelysmaiden kanssa*. Metsä ja pyyntisaamelaiset olivat ne suuret menettäjät! *(Lundmark 2008 Ruong 1969)*

Kirkko, koulut ja rotubiologit

Kirkko ja rotubiologit jakoivat saamelaisille *hengellisen kuolemantuomion*, pakottaen, varsinkin metsä ja pyyntisaamelaiset lukemaan ja puhumaan vain Ruotsin tai Suomen kieltä, sekä luopumaan omasta alkuperäisestä identiteetistä pois. Rotubiologit julistivat samanaikaisesti metsä ja pyyntisaamelaiset *”katoavaksi kansaksi”*, alkeis-kulttuurineen ja tapoineen sekä kielineen. Kun muutos eteni liian hitaasti, vaihtoi kirkko ja rotubiologit toimuun ja julistivat heidän tyhmiksi, *”lyhytotsaisiksi”*, joita ei kannattanut kouluttaa muuhun, kuin oman kielen ja elannon säilyttämiseen, *ns. ”Lapp ska vara lapp”* politiikkaan, joka kohdistui poronomistajiin. Metsä ja pyyntisaamelaisuus pyyhittiin pois pappien ja voutien tekemänä kirkon- ja verokirjoista, jotka jo aikaisemmin oli erotettu psykologisesti, käyttäen heistä pejoratiivi nimitystä *Lapp*, haukkumanimenä. Liite: *selvitys Eira/Stjernedorff 2022*

Saamelaiset siirrettiin pois tieltä – toisten saamelaisten alueelle, joka sulki pois metsä ja pyyntisaamelaiset saamelaisena alkuperäiskänsana

1800 luvun toisella puoliskolla muutti pohjoisten valtioiden, sekä venäjän rajasulkujen aiheuttamana, Suomeen poro- taikka tunturi saamelaisia (*saamelaisia, jotka oli 1600 luvun alussa omaksuneet suurporonhoidon*). He tulivat poroineen, Inarin, metsä ja pyynti saamelaisten alueelle 1800 luvun lopulla. *Nämä nomadisaamelaiset perustivat sekä Koltta että Inarin saamelaisten kanssa, Suomen Saamelaiskäräjät SaKän*. Vuonna 2022 eivät kuiten SaKä ja kolttasaamelaiset tunnusta, edusta, eivätkä hyväksy kaikkia Inarinsaamelaisia eikä ollenkaan metsä ja pyynti saamelaisia SaKän vaaliluetteloon, mikä muodostanut heistä ryhmän, *”Statuksettomat saamelaiset”*, ilman äänioikeutta!

Poronhoitolaki 1886 ja Ruotsi sulki pois Statuksettomat saamelaiset

1886 vuoden poronhoitolaki Ruotsissa sulkee pois metsä ja pyynti saamelaiset siten, että *”jos sinulla ei ole poroja, niin sinä et pääse Lapinkylän jäseneksi – ja jos et ole Lapin kylän jäsen, sinulla ei ole poronhoito oikeutta”*. Tämä on riistänyt metsä ja pyynti saamelaisilta heidän perinteisen elannon ja kulttuurin, sekä henkisen itsetuntemuksen. Tämä laki vuodelta 1886 uusittiin 1928, jolloin myös ”Lapinveromaa” käsite poisteettiin. Kukaan metsä ja pyyntisaamelaisista ei saanut valitusoikeutta tälle käytännölle, jolloin koloniaalinen ”hajoita- ja hallitse”-politiikka oli nujertanut kaiken vastarinnan. *Kun Ruotsi rajasulkujen vaikutuksesta ja laidunmaiden puutteesta 1928 luvulla siirsi (junalla) porosaamelaisia, jotka suuren poromäärän ansiosta olivat rikastuneet, pohjoisesta keski-Ruotsiin, niin Ruotsin valtio siirsi näitä saamelaisia keski-Ruotsin alueelle, jossa jo asui, alkuperäisiä metsä ja pyynti saamelaisia.* Tämä siirto aiheutti suuria vaikeuksia saamelaisten kesken, jolloin alkuperäiset, köyhät metsä ja pyyntisaamelaiset joutuivat rikkaiden poropaimentolaisten jalkojen alle. Myöhemmät oikeudenkäynnit ovat osittain, perustuneet näihin ”kansansiirtoihin”. 1886 vuoden laki uusittiin toisen kerran 1971 jolloin *Poronhoito muuttui porotaloudeksi ja myös saamelais identiteetin tunnusmerkiksi, mikä tietysti oli hyvin vakava, syrjivä asenne tai näkemys saamenkansasta ja syrji syvästi metsä ja pyyntisaamelaisia.*

Renskötselns historia (efter Lundmark 1982):

• Första belägg från 900-talet

Jakt- och fångstsmåhåll. Renarna användes för kött, transporter och som lockdjur vid jakten.

• 1600–1700-talen

Tamrenen blir en ekonomisk basresurs. Rennomadism och renen följdes under hela året. Flera boplatser, rengården och renmjökningsvallar.

• Slutet av 1800-talet

Extensiv köttproduktion med mer utspritt bete och minskat nyttjande av fjällbjörkskogen. Renskiljning i rengården kan lokalt ge hårt tramp och bete.

Dvs. en lång historia av brukande/nyttjande

<https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:572985/FULLTEXT01.pdf>

Assimilaatio, kadottaminen ja identiteetin menetys assimiloida heidät pääväestöön Porosaamelaiset tarvitsivat tunturialueita kesäisin ja lähellä olevia metsäalueita talvisin, liikkuen 2 kertaa yhden vuoden aikana paikasta toiseen. Metsä ja pyyntisaamelaiset asuivat paikallaan, jolloin helppoa ja sopivaa heikentää heidän elantoa ja kulttuuria, mikä samanaikaisesti mahdollisti entisten ”lapinveromaiden” haltuun otton. Näin myös tapahtui ja siksi on prof. Lennart Lundmarkin viimeinen tutkimus saanut nimen *Stulet Land*, tai *”Varastettu maa”*.

Suomeen tulleet nomadit 1850 luvulta lähtien ovat saaneet yksin vallan Suomen valtiolta, mikä uhkasi ja uhkaa alkuperäisten Inarin-saamelaisten ”lapinveromaita ja vesiä”. YK ja Suomen valtiolta annettu itse-identifikaatio oikeus ainoastaan nomadisaamelaisille selvästi rikkoo ILO 169 säännöstä ja on syrjivä CERD säännöstä vastaan. Tähän syrjimispolitiikkaan yhtyy myös osa Suomen medioista, syrjimällä statuksettomien saamelaisten oikeuksia, tulla kuultua, tiedottaa tai saada oikeudellisen tasa-arvoisuuteen.

2000 luku – herääminen – taistelu

Vaikka valtioneuvoston selvitys 2019 ei sinänsä merkinnyt mitään muutosta metsä ja pyynti, sekä Inarin saamelaisten kesken, kuin että heidän välille syntyi yhteys sekä tietoisuus siitä, kuinka heikko heidän yhteisön taloudellinen ja henkinen sekä kielen asema tänään on. Selvitys koski myös tapa ja perinne oikeuksia, toi esille tasa-arvoisuuden puutteen, hylkimisen ja syrjinnän läsnäolon. *Tällä hetkellä puuttuu tuki järjestönä ja tuki paljolti, Suomen poliittisilta puolueilta tai kansainvälisiltä järjestöiltä, jotka tosissaan ovat huomanneet Suomen metsä ja pyynti, sekä Inarin saamelaisten vakavan tilanteen. Se, että heitä ei edes Suomen peruslaki suojaisi olisi hyvin merkillistä.*

Metsä, Pyynti ja Inarinsaamelaisten organisoituminen

Kuvapuhelimen avulla luodut yhteydet metsä ja pyyntisaamelaisten kesken johtivat siihen, että 2020-2021 vuosien aikana pidettiin kokouksia 3 tuntia torstaisin, josta syntyi pohja organisoitumiselle. Vuonna 2021, lokakuun 23 päivä perustettiin Sodankylässä **Suomen Lapinkylien Saamelainen Parlamentti**, jonka johtoon valittiin puheenjohtajaksi Eva-Maria Maijala ja hallitukseen Merja Mattila, Timo Helaniva sekä Pasi Purhonen. Mukana Sodankylässä oli Kuolajärvi, Sodankylä, Kittilä, Enontekiö ja Inari, siis 5 Lapinkylää. Kitkan, Maanselän, ja Kemin lapinkylät ovat vieläkin organisoitumisen ulkopuolella. Kuolajärvi on jakautunut kahtia valtionrajojen takia, mistä juuri tämän hetken ulkopoliittisista syistä voi olla vaikea keskustella.

Toinen edustusjärjestö – tai ei?

SaKä – Suomen valtio

Suomen valtion ja YKn tukema SaKä (Saamelaiskäräjät) eivät tunnusta kaikkia saamelaisia, saamelaisiksi, eivätkä edusta heitä. SaKä estää metsä- pyynti ja Inarinsaamelaisilta tulla hyväksytyksi vaaliluetteloon, saadakseen äänioikeuden ja voida vaikuttaa oman saamelaisen yhteisön asioiden, elannon, kielen, kulttuurin ja politiikan kehitykseen. Vakavinta on se, että äänioikeuden saamiseksi vaatii SaKä ja YK saamenkielentaitamisen, minkä Suomen ja Ruotsin valtiot ovat aikojen kuluessa ryöstäneet – tai ainakin ”pakastaneet” kielen.

Saamen kieli ja murteet – kielikriteerit äänioikeuteen

Kuitenkin on alkuperäinen Kemin-saamen kieli pystynyt elämään ja vaikka puhujia tällä hetkellä on vähän, niin on kielen elvytysryhmä *jo nyt saanut niin paljon säilynyttä perustaa, että siitä näyttää voitavan kehittää Kemin-saamenmurre täysin ja silloin ei voida sanoa, että kieli olisi ”pakastettu” lopullisesti.* 1800 luvulla Inarin alueelle muuttaneilta porosaamelaisilta, SaKän johtohenkilöitä näyttää äänioikeuden hyväksyntään, suunniteltu ainoaksi saamen kieleksi pohjoissaamen murre, vaikka saamen kieli perustuu moniin murteisiin ja joista osa on niin kaukana toisistaan, että saamelaiset eivät ymmärrä edes toisiaan. *Esimerkiksi etelä saamen ja pohjoissaamen puhujat eivät ymmärrä toisiaan ja taas Luulajan saamen kieli lähinnä pohjoissaamea sekä suomen kieltä.*

SaKä kieltää äänestys-oikeuden metsä ja pyyntisaamelaisilta

Kielikriteeri on pääasiassa YKn luoma, johon pieni SaKän johtoryhmä on tiedottanut haluamansa perustat. YKlle, jonka toimijille on noussut käsitteeksi, että pohjoissaamen kieli olisi se ainoa oikea saamen kieli, on tietysti harhaanjohtava? Suomen SaKä on hylännyt useimmat vaaliluetteloon tehdyt hakemukset kielikriteeri perustalla, mikä on syrjivää. SaKä on pakottanut hyvin monen metsä ja pyyntisaamelaisen hakemaan oikeuksiaan Korkeimmalta Hallitus-oikeukselta, (KHO) mutta tästä ovat SaKän johtokunnan jäsenet valittaneet YKlle jolloin Suomen valtio on tähän asti saanut YKlta moitteita toiminnastaan. SaKä on jatkanut tätä syrjivää ja loukkaavaa tapaa, estää äänioikeuden saamisen. Norjan SaKä on toiminut päinvastoin, hyväksymällä kaikki hakijat ja katsomalla äänestäjien lisääntymisen saamelaisyhteisön vahvistumiseksi.

Suomessa, Yle Sapmi hyvittää suurin osin vain porosaamelaisten tiedotusta, johon on hyvin vaikea saada metsä ja pyyntisaamelais tiedotusta. Samansuuntainen tilanne on useimpien sanomalehtien kanssa. Toinen ero SaKän toiminnalla ja Suomen Lapinkylien Saamelaisparlamentilla on, että SaKä hyvitetään 8,5 milj. € vuosittain ja heiltä puuttuu parlamentaarinen toimitapa. Metsä ja pyyntisaamelaisilla *ei ole yhtään euroa tukea* ja heillä on parlamentaarinen hallitus.

Lakimuutosesitys Suomen valtio - videofilmi

2021 kesällä julkaistiin SaKä lakimuutosesitys joka syksyllä 2022 on ollut keskustelun aiheena sekä medioilla mutta myös poliittisilla areenoilla. Esitys ei saanut 2021 yksimielistä tukea, josta Juha Joonas antoi eriävän mielipiteen. *Sen lisäksi on tehty video metsä ja pyyntisaamelais tilanteesta ranskalaisen dokumenttifilmaajan Hervé Magnin tekemänä, joka on jo näytetty Ruotsissa ja Ranskassa ja jonka pitäisi näyttää Suomessa.*

Suomen oikeusministeriön ja poliitikkojen lakimuutoksen esitys vaatii syvempiä ja oikeudellisia selvityksiä, kaikkien osapuolien kuulemista, koska selvitysten on käytävä läpi valtioiden (Ruotsin ja Suomen) historialliset toimet, jotta asiankäsittely saisi kokonaiskuvan ja kaikkien saamelaisten oikeuksien valvomisen sekä suojaamisen. SaKä lakimuutos tällaisena, uhkasi Suomea demokratian ja tasa-arvoisuuden valvojan paikkaa ns. ”nuolenkärki” maana!

Tutkittua tietoa Ruotsissa – Suomen menettely

Koska suurin osa oikeuksien tutkimuksista Ruotsissa on kohdistunut poronhoitajiin ja heidän oikeuksiin, niin se viittaa siihen, että Ruotsin oikeusjärjestö näkee heidän oikeutensa. Yllä oleva *selvitys on katsellut Suomen/Ruotsin alkuperäiskansan, metsä ja pyyntisaamelaisten sekä Inarinsaamelaisten tilannetta*. Suomessa ei media ole ottanut osaa siihen, miten heidän oikeudet nähdään? Tähän kuuluu Inarinsaamelaisten maa ja vesioikeudet, heidän ikimuistoiseen oikeuteen kiinnitettynä. Katselu suuntautuu Inarin - metsä ja pyyntisaamelaisten oikeuksiin pääasiassa, mutta myös saamelaisten yhtymisvaikeuksiin (*hajoita ja hallitse politiikan aiheutukset*)

Kemin Lapinmaa – Yksi Ruotsin Lapinmaista – oma kieli

Myös Kemin Lapinmaan 9 eri siidaa, joiden alueilla Suomen pohjoiset ja itäiset kunnat sijaitsevat, ovat kuuluneen Kemin Lappiin, minkä tulisi velvoittaa Suomen valtion oikeuskäytännön selvittämään kaikki koloniaali ajalta, siihen kuuluvat asiat, oikeudet ja epäoikeudet sekä historiallisesti että tänään. *Asiankehitys historiallisesti on yhtenäinen Ruotsin kanssa ennen vuotta 1809 ja sen jälkeen on päätökset tehty suurimmiltaan Suomelta, autonomia aikana sekä itsenäistyttyä. Suomella on vastuu 1809 jälkeen tehdyistä päätöksistä, joissa ei metsä ja pyynti sekä Inarinsaamelaisten ääntä ole kuultu*. Siksi on välttämätöntä, että Suomi todella nostaa kaikkien Suomen alkuperäiskansojen oikeudet näkyvästi pöydälle ja esittää toimia aikaisempien epäoikeuksien korjauksille. Totuuskomissio voisi olla sen aloittaja. Peruslakivaliokunta voisi muodostaa lakimuutokset perustuen sellaiseen, mikä jatkossa suojaisi *kaikkien* saamelaisten oikeuksia ja myös muutoksia, joita tarvittaisiin kansallisten ja kansainvälisten säännöstelyjen noudatuksen lähestymiseen tai käytäntöön.

Oikeuden käytäntöä Ruotsista

Kuten useimmat saamelaistutkimukset ovat näyttäneet, ovat ne ohittaneet metsä- ja pyyntisaamelaishistorian vaiheet 1673 vuoden jälkeen suurin osin, suuntautuen porosaamelais elantoon ja kulttuuriin. *Anakroninen tai dogmaattinen*, yksipuolinen kuvaus on johtanut varsinkin metsä ja pyyntisaamelais oikeustilan heikkenemiseen ja jos ei sanoisi, osittain katoamiseen. Ruotsin vaikeudet perustuvat syrjivään poronhoitolakiin ja Suomen vaikeudet syrjivään äänioikeuden saamiseen. Tähän on myös Suomen valtioneuvoston esitys metsä ja pyyntisaamelaistilanteesta viitannut ja yhtynyt. (ISBN PDF 978-952-287-763-5)

Oikeudenkäyntejä ja kysymyksiä Ruotsissa

Skattfällsmålet, Nordmalingsmålet ja Girjas-målet. Kaikki oikeusjutut ovat kiinnostavia ja huomion on kiinnitynyt moniin saamelaisten maa-oikeuksiin liittyviin epäselvyyksiin, erityisesti mihin perusteisiin oikeuksien pitäisi perustua.

- 1) Mitkä ovat historialliset maa-oikeudet, jotka saamelaisilla oli ja on edelleen?
- 2) Miten historialliset tapahtumat ja oikeushistorian kehitys ovat vaikuttaneet saamelaisiin? maa-oikeudet?
- 3) Mihin nykypäivän saamelaisten maa-oikeudet perustuvat?
- 4) Mikä merkitys edellä mainitulla oikeusjutuilla on ollut saamelaisten maa-oikeuksille ja

millä perusteilla maa- oikeudet perustuvat?

En rättshistorisk utredning av de samiska markrättigheterna och dess grunder - **Albin Berg** 2021
(Oikeushistoriallinen selvitys saamelaiden maa- oikeuksista ja niiden perustoista)

Mukana tässä muutama kysymys, joita on asetettu Ruotsissa. Suomella olisi mahdollisuus katsella miten Ruotsi on toiminut.

Oikeudet Suomessa

Kaikkien ihmisten oikeus itseidentifiointiin polveutumisperustalla, myös sukututkijoiden käyttämä on käytäntö, minkä myös täytyisi koskea metsä ja pyyntisaamelaisia. Siksi on Suomessa polveutumisoikeuden tulkinta hyvin tärkeä osa sekä lakimuutos valmistelussa, että peruslakia laatiessa. Saamen kielen taitamisen olisi mahdollista selvittää opintotarjouksella.

Voisiko Suomi tarjota metsä ja pyyntisaamelaisille kielen elvytystä heidän identiteetin vahvistamisen hyväksi? Miten näkisi Suomi peruslakimuutosesityksessä Kemin saamen kielen asemaa ja sen elvytystä? Tukeeko suomen peruslaki kaikkia saamelaisia tasa- arvoisesti?

”Väestölaskenta 1962”

1962 vuoden ”väestölaskentaa” on vaikea tai mahdottomuus nähdä väestölaskentana, koska se ei ollenkaan kuule kaikkia saamenkieltäpuhuvia saamelaisia, se ei myöskään hae kaikkia, ”jos joku vielä voisi olla saamelainen”, ”kuinka tilanne muuttuisi jos katsottaisiin enemmän historiallisiin seikkoihin”, tai ”onko kaikki saamen murteet olleet samassa asemassa, jotta kaikilla olisi samat mahdollisuudet kielen osaamiseen” ja myös ” miksi ei kuultu heitä, jotka eri tilanteissa olivat jopa edustaneet saamen kansaa”? Ainoastaan muutamia poronhoitaja sukuja kuultiin, josta muodostettiin perustat nykyisen SaKäräjien luomiselle. Käsitykseksi on jäänyt, että väestölaskenta 1962 tehtiin oppilaitten toimesta ei- tieteellisesti?

Israel Ruong – Saamelainen, tai vain professori?

Hän eli vuosina 1903- 1968, saamen kielen professori, tutkija ja poliitikko, joka julkaisi tutkimuksen ”Samer” Uppsalan Universiteetissä. Hän oli Pite- saamelais isän ja Norjan saamelaisäitin poika. Isä oli muuttanut uutisrakentajaksi ja oli toiminut katekeettana. Heidän juurensa lähtivät eri Ruotsin lapinkylistä, taikka tänään ”samebyar”, heidän elanto oli muuttunut ja he elivät Ruotsinkielisinä, mutta saivat täyden oikeuden elää saamelais- uutisrakentajina, ja heidät nähtiin saamelaisina ja heidän itseidentifioiminen oli saamelainen. *Kuitenkin prof. Ruong kuvaa tutkimuksessaan saamelaiselantoa muuttuvana, vaihtelevana ja uudistuvana, mutta identiteettiänsä säilyvänä, jossa kokonaiskuvana säilyy saamelaisuus. (Kuka on Ruotsalainen? Volvon tai Saabin työläinen?)*

Ruong kuvaa aikaisempaa saamelaiselämää sinä, vaihtelevana, riippuen siitä missä asui, mitä mahdollisuuksia luonto antoi ja mitä vaikeuksia saamelaisuus oli kohdannut ja kohtaisi tulevaisuudessa. Hän näki, *Elsa Laulan tavoin, saamen kansan yhtenä kansana*, riippumatta siitä miten he hankkivat elantonsa ja mitä kieltä he puhuivat, tai kuinka vaihtelevasti heidän kulttuuri esiintyi. Tietysti elvytti Ruong myös saamen kielen vaihtelevaa asemaa, mutta myös yhtenäisyyttä.

Professori Ruongin tutkimus ”Samer” on toiminut opintomateriaalina Ruotsissa, johon Fil.Dr, Uumajan universiteetin lehtori, Krister Stoor on laatinut opintosuunnitelman Ruotsin **SV Vuxenskolan**, kansalaisopisto- sekä peruskoulutasolle. Saamelaishistorian, elannon, kielen ja kulttuurin tasoa on elvytetty 1980 luvulta asti.

Voisiko tällainen olla mahdollista Suomessa? Voisiko tällainen sisältyä peruslakiin?

Yhteenveto

1600 luvun *verotusmuutoksen aiheuttama* ”hajotus ja hallinta” erotti pienen saamelaisosan, siirtäen heidät nomadeiksi, alkamaan elannonhankinnan suuren poroelannon kanssa liikkuen tunturialueilla, jolloin he rikastuivat. Metsä ja pyyntisaamelaiset köyhtyivät koventuneen verotuksen painolla ja ikimuistoinen turkis ja kala veronmaksuun lapin veromaista ei enää riittänyt. Sen lisäksi kasvoi kirkon verotus ja mikä yhä heikensi ja lopulta mursi heidän talouden.

Kristinuskon levitys oli tuho, joka halveksivan ja syrjivän koulutuksen painolla, ensin heikensi ja lopulta mursi metsä ja pyyntisaamelaisten itsetunnon, kielen, uskonnon ja kulttuurin, sekä pakotti usean heistä jättämään oman alkuperäisen ikimuistoinen elämän ja myös veromaansa. 1673 ja 1695 vuosien ”lapinplakaatit ” oikeuttivat uudisasutuksen, mikä yhä heikensi metsä ja pyyntisaamelaisia. Nomadi- taikka tunturisaamelaisia koski muutokset vähemmän ja toisinaan ei ollenkaan, koska lisääntynyt poromäärä oli luonut vahvan talouden nousun heille. Myös liikkuva elämäntapa teki heitä vaikeammaksi saada kiinni.

1700 luvun oikeuden ja käräjien muutokset heikensivät metsä ja pyyntisaamelaisten oikeusasemaa, jota taloudellisen kriisi myös painoi, mikä mursi hyvin monen metsä ja pyyntisaamelaisen täysin. Ylemmistön tarjoama muuttuminen uutisrakentajaksi ja siihen kuuluva 15 vuoden verovapaus pelasti muutamia metsä ja pyyntisaamelaisia, mutta muuttumisen hinta oli niin kova ja kallis, että ainoastaan muutamat sen hyväksyivät. Muutokset taas heikensivät saamenkielen, kulttuuria ja luonnon uskontoa, mutta eivät nekään riittäneet ”ylemmistön” tavoitteille. Saamelaiset julistettiin rotubiologeilta ”lyhytotsaisiksi” ja vähä-älyisiksi. He menettivät lopuksi alkuperäiset ”lapinveromaansa”, ja ”hiljennettiin” pitkiksi ajoiksi – jolloin heidän kieli ”pakastui” ”**vaikeneva kulttuuriksi**”

Kukaan saamelaisista ei koskaan vapaaehtoisesti ole luopunut esi-isiensä, saamen kielestä tai saamelaisuudestaan!

•

Mauri Eira 2022 mauri.eira@gmail.com +46707139232

Lähteet:

- Samerna – ett eget folk i Sverige. - Jaqueline Nilsén 2015
- Det milsvida skogsfolket - Bertil Marklund 2015
- Uppbörd, Utarmning Utveckling - Lennart Lundmark 1982
- Stulet Land - L. Lundmark 2008
- Så länge vi har marker - L. Lundmark 1998
- Samerna: Sveriges dolda rättshistoria Den svenska ursprungsbefolkningens rättsliga ställning i ljuset av kolonialism och rasism - Greta Östberg 2017
- Samerna, State och rätten i Tornelappmark under 1600 talet 2004
- Samer, Israel Ruong 1969, 1975 sekä 1982.